

961121-1

ad: *Metaf.* IV,2 (1003b-1004a)

0.1

Rozdíl HENOLOGIE a ONTOLOGIE: dvojitý důraz v tzv. ARCHEOLOGII. (Aristotelova chyba: první filosofové – tzv. FYSIOLOGOI – nebyli „hylozoisté“, nýbrž archeozoisté, lépe však archeologové, protože chtěli pojmově – LOGEM – vymezit ARCHÉ.) – ARCHÉ je to, co je první (PROTON), ale co nadále vládne (PROTOLOGIE je redukcí odvozena z ARCHEOLOGIE). – HENOLOGIE je založena na myšlence, že to, co vládne, je „to sbírající“ či „to sjednocující“, tedy vytvářející a zachovávající mnohost jako určitý celek. (Podle Hérakleita je toto „sbírající“ pojmenováno jako LOGOS.) – ONTOLOGIE (řecká) je založena na zpochybnění až popření jak mnohosti vedle sebe, tak mnohosti po sobě, tedy také dění a času. Tím je vlastně vyprázdněna základní henologická idea „vlády“ (a ovšem i myšlenka ARCHÉ).

0.2 Aristotelovo tvrzení, že „jedno a jsoucno jsou totožné a jednoho rázu“, nebo že „jedno neznámá nic jiného než jsoucno“, je významným kompromisem. OYSIA tu nahraňuje konkrétní LOGOS: zatímco pro Hérakleita se všechno jsoucí (tj. dějící se, tekoucí) děje podle LOGU, pro Aristotela to „vskutku jsoucí“ se vůbec neděje, nýbrž zůstává „jedním“ ve smyslu trvalosti – tedy stává se vskutku tím, co „stojí pod“ neboli podstatou, substancí. Tu je základ tzv. substanční metafyziky, která přetrvala věky a v podobě předsudků přetrvává dodnes dokonce i v hlavách ne dost kriticky myslících vědců. Aristotelovo ojetí je kompromisem v tom smyslu, že připouští mnohost takových „bytností“ resp. „podstat“: „A tak kolik jest druhů jednoho, tolik i jsoucna.“ V tomto smyslu přejal myšlenku atomistů, pro něž sice každé „jedno“ je neměnné a tedy nedělitelné, ale atomů je mnoho druhů, které mohou být od sebe odlišovány podle tvaru, velikosti a pořádku. To je pro Aristotela výzvou k rozlišování „bytností“ podle jejich základních (nikoliv nahodilých – proto „nikoli mimochodem“) vlastností. Později jde o latinské termíny substance a atributy.

0.3 Jestliže je slovo OYSIA odvozeno od EINAI (proto překlad *substantia*, resp. podstata je nevhodný), pak filosofie se musí zabývat různými rody těchto „bytností“. A protože není jenom jediná OYSIA = bytnost, ale je tu mnohost bytností, musí mít také filosofie mnoho oborů, disciplín (mnoho „částí“). A protože je jistá hierarchie mezi bytnostmi, je nutně i jistá hierarchie mezi filosofickými disciplínami, které se „musí přidružovat“ k oněm druhům „rodům“ jednoho i jsoucna zároveň. Odtud možnost a zároveň nutnost rozlišení mezi první filosofií (PRÓTÉ FILOSOFIA) jako souborem disciplín teoretických a potom praktickými disciplínami, které stojí až na druhém místě a jejichž cílem není pravda, nýbrž dílo. Termín „první“ neznámá tedy nějaký návrat k tomu, co bylo starými filosofy nazýváno ARCHÉ, protože ARCHÉ v jejich smyslu už u Aristotela nenajdeme. Arist. zná jenom různé „relativní“ ARCHAI.

(zástup za nemocného Kranáta, ETF 21. 11. 96)

(Praha, 961121-1.)